

مختصری بر تاریخچه آموزش و برنامه‌های درسی هنر در ایران

با استناد به مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش

(قسمت دوم)

● خدیجه بختیاری* ● جمیله السادات حسینی روح‌الامینی**

اشاره

مرور تاریخی بر روند آموزش هنر در مدارس ایران که خود بخشی از تاریخچه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور است موضوع این مقاله خواهد بود. بخش دیگری از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش قبل از تغییر نظام آموزشی، آموزش خدمات بود. این بخش شامل مدارس بازرگانی و همچنین هنرستان‌ها و آموزشگاه‌های حرفه‌ای دختران می‌شد (مرجانی، ۱۳۷۰، ص ۲۶۵). سیر تحول آموزش و برنامه‌های هنر از زمان تأسیس اولین مدرسه هنر در ایران تغییرات زیادی داشته است. در این مختصر سعی شده است به موفقیت‌ها و ناکامی‌ها در تأسیس مدرسه صنایع مستظرفه، مدارس موسیقی، هنرستان هنرپیشگی، هنرستان دختران، ایجاد رشته‌های جدید هنری مانند پویانمایی، جداول دروس گروه هنر و نیز تغییرات در برنامه‌های درسی هنرستان بانوان، هنرستان‌های هنرهای زیبا، اهداف، محتوا، طول دوره، ساعات درس و عناوین رشته‌های زمینه‌های هنر پرداخته شود.

این مقاله با استناد به «صورت مذاکرات» و «مصوبات» شورای عالی معارف / فرهنگ و آموزش و پرورش تهیه شده که اصلی‌ترین مرجع اطلاعات برنامه‌های درسی، جداول دروس و مواد درسی در این جستار است. گرچه این نوشتار مرور تاریخی برخی از رشته‌های هنر و محدود به چند بازه زمانی و تاریخی است، اما امید می‌رود که برای علاقه‌مندان به آموزش هنر در ایران، تصویر ارزشمندی ارائه دهد. (لازم به ذکر است این نوشتار به دلیل طرح مطالب گسترده و حجم صفحات آن، در دو بخش و در دو شماره در نشریه دارالفنون به چاپ خواهد رسید. در بخش نخست تاریخچه آموزش هنر را با مطالعه برخی از رشته‌های هنری مورد بررسی قرار دادیم. اینک در بخش دوم با برنامه‌های درسی و آموزشی هنرستان‌های هنرهای زیبا آشنا خواهیم شد و نیز به تحولات و رویکردهای نوین در دوران شکوفایی هنرستان‌ها و به‌ویژه توجه به توسعه هنرستان‌ها و رشته‌های هنری پس از انقلاب اسلامی خواهیم پرداخت و همچنین دلایل ایجاد و حذف برخی دیگر از رشته‌های تحصیلی در زمینه هنر و در ادامه مسیر آموزش هنر در شاخه فنی و حرفه‌ای مبتنی بر اسناد تحولی، برنامه درسی ملی و آموزش‌های مبتنی بر شایستگی خواهیم پرداخت).

□ برنامه هنرستان هنرهای زیبا

برنامه هنرستان هنرهای زیبا در جلسه ۴۷۱ شورای عالی فرهنگ در سال ۱۳۲۲ تصویب شد. این برنامه شامل عناوین دروس و ساعات در هفته برای دوره شش ساله هست. طراحی، قواعد طراحی، درس فنی، تاریخ صنعت، تشریح صنعتی، پرسپکتیو و رسم فنی از جمله دروس تخصصی و فارسی، زبان خارجه، ریاضیات، شیمی، تاریخ و جغرافیا، بهداشت و ورزش، دروس عمومی این هنرستان بوده است.

برنامه درس پرسپکتیو

(مصوب جلسه ۴۷۱ شورای عالی فرهنگ-۱۳۲۲)

یک ساعت در هفته	
سال چهارم	۱ ♦ تعریف خط ♦ خط افق ♦ نقاط فرار اصلی و فرعی
سال پنجم	۱ ♦ مقصود از پرسپکتیو ♦ نقاط و خطوط پرسپکتیوی
	۲ ♦ پرسپکتیو اشکال هندسی سطوح و احجام
سال ششم	۱ ♦ بهمورد عمل گذاردن نقاط و خطوط پرسپکتیوی
	۲ ♦ اشل فویان برای تعیین اشخاص و اشیا در تابلو
	۳ ♦ پرسپکتیو طاق ♦ در ♦ پنجره ♦ پله ♦ دایره و هلال و طاق‌های نیم‌دایره ♦ طاق‌های خمیده، پلکان‌های مارپیچی و هلال ♦ اشکال هشت‌گوش و شش‌گوش
۴ ♦ سایه‌ها از وضعیت گردش خورشید نسبت به ناظر ♦ روشنایی مصنوعی و سایه‌ها ♦ انعکاس‌های آب و آینه	

برنامه هنرستان هنرهای زیبا در جلسه ۴۷۱ شورای عالی فرهنگ در سال ۱۳۲۲ تصویب شد. این برنامه شامل عناوین دروس و ساعات در هفته برای دوره شش ساله هست. طراحی، قواعد طراحی، درس فنی، تاریخ صنعت، تشریح صنعتی، پرسپکتیو و رسم فنی از جمله دروس تخصصی و فارسی، زبان خارجه، ریاضیات، شیمی، تاریخ و جغرافیا، بهداشت و ورزش، دروس عمومی این هنرستان بوده است.

□ برنامه هنرستان هنرپیشگی

شورای عالی فرهنگ در جلسه ۴۸۰ سال ۱۳۲۲ برنامه تفصیلی هنرستان بانوان را به شرح ذیل تصویب کرد:

سال اول

- ♦ ادبیات: ادبیات ایران و تعلیم هنرجویان به نوشتن موضوع‌های ادبی
- ♦ زبان خارجه

- ◇ تاریخ لباس: آرایش (دکور)، رخ سازی (گریم) شناختن سبک لباس‌های مختلف (ایران به‌طور تفصیل)
- ◇ فن بیان: کیفیت حرف زدن، انواع ادای بیان به‌طور علمی (تئوری)
- ◇ تئاترشناسی: انواع تئاتر، مختصری از تاریخ تئاتر عالم
- ◇ موزیک: خواندن و نوشتن نت
- ◇ روانشناسی از نظر تئاتر
- ◇ آداب معاشرت به‌طور تفصیل
- ◇ ورزش‌های لازم برای موزونی اندام و نرمی اعضا

سال دوم

- ◇ فن بیان: تمرین عملی مطالبی که در این باب در سال اول تعلیم شده است.
- ◇ زبان خارجه: ترجمه بعضی نمایش‌نامه‌های معروف کلاسی و غیر کلاسی
- ◇ تاریخ لباس: آرایش، رخ سازی، تعلیم عملی مطالبی که قسمت سوم از برنامه سال اول تعلیم شده
- ◇ موزیک: تشخیص آهنگ‌ها (تن)
- ◇ فراگرفتن پرده‌ها، خواندن آهنگ و سرود
- ◇ ورزش‌های موزون با موزیک و حرکات مناسب با موزیک
- ◇ نوشتن نمایش‌نامه و انتقاد از نمایش‌ها
- ◇ ادبیات: تکمیل برنامه سال پیش، آشنا کردن هنرجو به فن انتقاد و مناظره به وسیله تمرین و عمل
- ◇ مقدمات تئاتر به‌طور عملی: آشنا کردن هنرپیشه به طرز بازی در روی صحنه (تئوری)

سال سوم

در این سال با توجه به نتیجه آزمایش‌های سال‌های پیش و میزان ذوق هنرجویان، رشته‌های مختلف تئاتر ورزش‌های موزون، دکور، گریم، موزیک تخصیص داده می‌شوند که زیر نظر هنرآموزان معلومات خود را در آن رشته تکمیل نمایند به علاوه تمام هنرجویان برنامه عمومی زیر را فراخواهند گرفت.

- ◇ زبان خارجه
- ◇ سخنرانی و مناظره
- ◇ تربیت حافظه
- ◇ بازی روی صحنه و در مقابل عموم

برنامه هنرستان دختران

برنامه هنرستان دختران در جلسات ۴۹۳ و ۴۹۴ شورای عالی فرهنگ در سال ۱۳۲۳ شامل جدول ساعات دروس و برنامه تفصیلی به تصویب رسید. برنامه مصوب به ۳ رشته پرستاری، خانه‌داری و اداری برای دوره سه‌ساله اشاره دارد. به جداول ساعات دروس و برخی برنامه‌های تفصیلی آن اشاره می‌کنیم.

جدول ۸. برنامه دروس خانه‌داری دوره ابتدایی (مصوب جلسه ۴۹۳ و ۴۹۴ شورای عالی فرهنگ - ۱۳۲۳)

ردیف	نام درس	سال اول	سال دوم	ردیف	نام درس	سال اول	سال دوم
۱	خانه‌داری	۱	۱	۹	پرستاری	-	۱
۲	آشپزی	۲	۲	۱۰	بچه‌داری	-	۱
۳	خیاطی	۵	۵	۱۱	فارسی	۵	۵
۴	بهداشت	۱	-	۱۲	فرانسه	۵	۵
۵	حیوان‌شناسی	۱	-	۱۳	کاردستی و نقاشی و کلاهدوزی	۳	۳
۶	فیزیک	۱	۲	جمع			
۷	شیمی	۱	۱				
۸	کالبدشناسی و وظایف الاعضا	-	۱	۶	ورزش (در غیر ساعات کلاس)	۶	۶

□ برنامه تحصیلات دوره هنری هنرستان

خانه‌داری سال اول

۱. خواربار، موقع خرید اجناس مختلف، تعیین مقدار لازم از هر جنس و طرز نگاه‌داری آن‌ها.
۲. نظافت شخصی، صابون و اقسام مختلف آن، نظافت سر و مو، پاک کردن شانه و برس (ماهوت پاک‌کن) نظافت چشم و گوش و بینی، ضدعفونی کردن منزل، پاک کردن و نگاه‌داری قالی‌ها و لکه‌گیری آن‌ها، طریق پاک نگاه‌داشتن منزل و مستراح، پاک کردن درب‌ها و شیشه‌ها و دستگیره‌ها، برطرف نمودن رطوبت منزل.
۳. برطرف کردن حشرات و حیوانات موذی، مورچه، زنبور، مگس، پشه، کک، شپش، جیرجیرک، ساس، موش.
۴. پاک کردن ظروف و اثاثیه، دستور کلی ظرف‌شویی، براق کردن فلزها با داروهای مختلف که به کار می‌رود (خمیرها و مایعات و صابون‌ها) پاک کردن مجسمه‌های کوچک و اشیاء زینت اتاق‌ها، پاک کردن و نگاه‌داری ظروف آلومینیوم و لعابی و مسی، لزوم سفید کردن ظروف مسی، شستن بطری‌ها و تنگ‌های بلور و سایر ظروف چینی و بلور، پاک کردن میبل‌ها، پاک کردن اشیاء نقره و طلائی، جلا دادن اشیاء چوبی، پاک کردن مشمع‌های روی میز و کف اتاق.
۵. حمام و دستور کلی راجع به نظافت آن.

آشپزی سال دوم

۱. اقسام رب؛ ۲. اقسام مربا؛ ۳. اقسام ترشی‌ها و خیارشور؛ ۴. اقسام شربت؛ ۵. اقسام بستنی؛ ۶. خوراک‌هایی که با ماهی طبخ می‌شود؛ ۷. انواع خوراک‌های گوشت پرندگان (مرغ و بوقلمون و کبک و قرقاول)؛ ۸. انواع سالاد؛ ۹.

انواع سس؛ ۱۰. انواع کیک‌ها؛ ۱۱. انواع کرم برای دسر (کرم وانیل، کرم شکلات، کرم رانورسه، کرم کارامل)؛ ۱۲. انواع مشروب از قبیل چای و قهوه و شیرینی‌ها و غیره به‌موقع صرف هر یک؛ ۱۳. طریقه و ترکیب غذا در اوقات معین روز، صبحانه، ناهار، عصرانه، شام، خوراک شب‌نشینی؛ ۱۴. طرز چیدن میز، تزئین میزهای مهمانی، ظروف و سرویس مخصوص میز؛ ۱۵. طرز تقدیم و گرداندن میز؛ ۱۶. لباس مستخدمین آشپزخانه و خدمت‌گزاران سر میز؛ ۱۷. آداب و رسوم پذیرایی.

کالبدشناسی و وظایف‌الاعضا سال دوم

اسکلت، استخوان‌بندی، ستون فقرات، استخوان‌های اطراف، استخوان‌های سروصورت، جهاز هاضمه، بزاق دهان، بلع، هضم در معده، هضم در روده، جذب کبد و ترش صفرا، دستگاه گردش خون، قلب، عروق، شرايين، اوره، دستگاه تنفس، مجاری هوا، بینی، حنجره، ریتین، دستگاه ادرار، کلیه‌ها و فواید آن‌ها، ادرار، دستگاه اعصاب مغز و نخاع شوکی، عمل نخاع، پرده‌های دماغ، حواس خمسه.

فارسی و فرانسه

♦ سال اول (مطابق سال اول متوسطه) ♦ سال دوم (مطابق سال دوم متوسطه)

جدول ۹. مصوب جلسه ۴۹۳ و ۴۹۴ (مصوب جلسه ۴۶۷ شورای عالی فرهنگ-۱۳۲۳)

ردیف	قسمت پرستاری	ساعت	قسمت خانه‌داری	ساعت	قسمت اداری	ساعت
۱	بهداشت	۱	آشپزی عملی	۳	ریاضی	۳
۲	داروشناسی	۱	خیاطی	۱۰	دفترداری	۴
۳	بچه‌داری	۳	بچه‌داری	۳	بایگانی و کتابداری	۱
۴	فیزیک	۲	فرانسه	۵	ماشین‌نویسی	۶
۵	شیمی	۲	فارسی	۵	فرانسه	۶
۶	پرستاری عملی	۲			فارسی	۶
۷	کمک‌نخستین و جراحی صغیر	۲				
۸	فارسی	۵				
۹	فرانسه	۵				
۱۰	بقیه ساعات در مریض‌خانه‌ها					
	جمع	۲۳	جمع	۲۶	جمع	۲۶

ورزش هر روز صبح قبل از شروع کلاس

داروشناسی سال سوم رشته پرستاری

تعریف و اهمیت دارو، دواجات گندزدایی، الکل، تنطور ید، سوبلیمه، فورمول، آب اکسیژنه، پرمنگنات دوبناس، اسید بوریک کلرات دوبناس، داروهای آرسنیک، سالوارسان، نئوسالوارسان، طرز معالجه سیفلیس به وسیله داروهای آرسنیک و جیوه‌ای و بیسموت، طرز معالجه تراخم، داروهای تب پایین آورنده (اسپیرین، فناستین، انتپیرین، پیرامیدن، کتین)، داروهای مقوی قلب، دیژینال، کامفر، کافئین، دواجات بی حس کننده (نووکائین، کوکائین)، داروهای بیهوشی، اتر، کلروفورم، مسهلات، مدرات، دواجات ضد انگل‌های معائی، سانطونین، کالومل، فوزمال.

فیزیک سال سوم رشته پرستاری (مطابق برنامه سال سوم دبیرستان)

◆ **نور:** انتشار نور به خط مستقیم، اجسام کدر و شفاف و نیم شفاف، انعکاس نور، آینه‌ها (مسطح، مقعر، محدب)

تصویر حقیقی و مجازی، تعریف انکسار، عدسی‌ها، فرمول‌های آینه‌های و عدسی‌ها، فاصله کانونی، دیوپتری چشم و طریق اصلاح چشم‌های معیوب به وسیله عینک، اطلاعات مختصر راجع به ذره‌بین و میکروسکوپ، دوربین و اسباب، عکاسی، تجزیه نور، منشور (بدون فرمول).

◆ **صوت:** سرعت صوت، صدا.

◆ **مکانیک:** حرکت آزاد جسم، کار، توان و واحدهای آن در سلسله (سانتی‌متر، گرم، ثانیه)

◆ **آهن‌ربایی:** آزمایش آهن‌ربای شکسته، میدان آهن‌ربایی، میدان آهن‌ربایی زمین

◆ **برق:** جریان برق و خاصیت‌های آن، الکترولیز، اقسام پیل، اکومولاتور، مقدار برق، کولومپ، شدت جریان برق، امپدانس، مقاومت، اهم، قانون ژول، چراغ برق، قانون اهم، اختلاف پتانسیل و قوه الکتروموری، میدان آهن‌ربایی، قانون دست راست جریان برق، مارپیچ برقی، آمپر متر و ولت‌متر.

تنبیه: محصلین تدریس فیزیک در سه سال اول متوسطه باید فقط جنبه تجربی داشته باشد و باید تمام قواعد و قوانین فقط به وسیله تجربه در آزمایشگاه به ثبوت برسد بیان قضایای نظری و استدلالی به کلی ممنوع است.

ریاضی سال سوم رشته اداری

چهار عمل اصلی و اعشار (قواعد مخصوص سرعت عمل) محاسبه صدی چند، مراحبه و تقسیم به نسبت، مقیاس‌های ایرانی و کشورهای همسایه، تمرین و حل مسائل فکری، استفاده از ماشین حساب

دفترداری سال سوم رشته اداری

کلیات دفترداری، دفترداری به‌طور ساده و اختصار با تمرین‌های عملی، دفاتر قانونی، دفتر روزنامه، دفتر کل، دفتر دارایی، دفتر رونوشت، دفاتر کمکی.

بایگانی و کتابداری رشته اداری

اطلاعات مختصری راجع به طرز بایگانی و سیستم‌های معمول کتابداری.

جدول دروس اختصاصی و غیراختصاصی بخش خدمات گروه هنر

در مجموعه صورت مذاکرات شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۵۳ دو جدول تحت عنوان گروه خدمات فنی و گروه خدمات هنر که در جلسه ۱۳۷ آن شورا به تصویب رسیده است به شرح ذیل دیده می‌شود:

جدول ۱۰. دروس اختصاصی و غیراختصاصی بخش خدمات گروه خدمات فنی (مصوب جلسه ۱۳۷ شورای عالی آموزش و پرورش-۱۳۵۳)

نوع امتحان	دروس غیراختصاصی	ردیف	نوع امتحان	دروس اختصاصی	ردیف
کتبی	تربیت و تعلیم دینی و اخلاقی	۱	عملی به صورت کتبی	طراحی مد	۱
شفاهی	قرائت و دستور زبان فارسی و عربی	۲	کتبی	پارچه‌شناسی	۲
کتبی	نگارش و سخنوری	۳	کتبی	تاریخ لباس	۳
کتبی	املا فارسی	۴	کتبی	تاریخ هنر	۴
شفاهی	قرائت و گفت‌و شنود زبان خارجی و الگوها	۵	کتبی	زیباشناسی	۵
کتبی	نکات دستور و درک مطلب و املا و جمله‌نویسی زبان خارجی	۶	عملی به صورت کتبی	نقاشی فقط سال اول	۶
کتبی (نمره ۱)	علوم ریاضی	۷	عملی	کاردستی	۷
کتبی (نمره ۱)	فیزیک و شیمی	۸	عملی	کاردستی مانکن	۸
کتبی	بهداشت فقط سال اول	۹			
کتبی	علوم انسانی و اجتماعی و فرهنگ ملی	۱۰			
شفاهی و عملی	هنر و مهارت‌های عملی	۱۱			
شفاهی و عملی	تربیت بدنی	۱۲			
نظری	انضباط	۱۳			
عملی	کار آزمایشگاهی علوم تجربی	۱۴			

جدول ۱۱. دروس اختصاصی و غیراختصاصی بخش خدمات (گروه خدمات هنر) (مصوب جلسه ۱۳۷ شورای عالی آموزش و پرورش - ۱۳۵۳)

ردیف	دروس اختصاصی	نوع امتحان	ردیف	دروس غیر اختصاصی	نوع امتحان
۱	طراحی	عملی به صورت کتبی	۱	تربیت و تعلیم دینی و اخلاقی	کتبی
۲	طرح تزئینی و نقشه کشی	عملی به صورت کتبی	۲	قرائت و دستور زبان فارسی و عربی	شفاهی
۳	نقاشی و مجسمه سازی	عملی	۳	نگارش و سخنوری	کتبی
۴	رنگ شناسی	عملی	۴	املا فارسی	کتبی
۵	رسم فنی و پرسپکتیو	به صورت کتبی	۵	قرائت و گفت و شنود زبان خارجی و الگوها	شفاهی
۶	تاریخ هنر ایران فقط سال اول	کتبی	۶	نکات دستور و درک مطلب و املا و جمله نویسی زبان خارجی	کتبی
۷	تاریخ هنر جهان	کتبی	۷	علوم ریاضی	کتبی (نمره ۱)
۸	آناتومی هنری فقط سال دوم	کتبی	۸	فیزیک و شیمی	کتبی (نمره ۱)
۹			۹	بهداشت فقط سال اول	کتبی
۱۰			۱۰	علوم انسانی و اجتماعی و فرهنگ ملی	کتبی
۱۱			۱۱	هنر و مهارت های عملی	شفاهی و عملی
۱۲			۱۲	تربیت بدنی	شفاهی و عملی
۱۳			۱۳	انضباط	نظری
۱۴			۱۴	کار آزمایشگاهی علوم تجربی	عملی

هنرستان های سرود و آهنگ های انقلابی (موسیقی)

پس از وقفه ای که به دلیل تعطیلی هنرستان های موسیقی پس از انقلاب اسلامی رخ داد، در سال ۱۳۶۳، جدول ساعات هفتگی دوره چهارساله متوسطه و با نام جدید هنرستان های سرود و آهنگ های انقلابی (موسیقی) در جلسه ۳۳۹ شورای عالی آموزش و پرورش تصویب شد.

شورا مقرر داشت که وزارت ارشاد اسلامی ضمن رعایت کامل بند ۱۵ مصوبه سیصد و سی و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۶۳/۱/۱ و به خصوص با توجه به جهات شرعی استفاده از انواع ابزارها و سازه‌های مندرج در برنامه (پیانو یا ساز دوم) را به مورد اجرا قرار دهد.

جدول ۱۲. دروس رشته گرافیک شاخه فنی و حرفه‌ای نظام «سالی-واحدی» (مصوب جلسه ۶۶۶ شورای عالی آموزش و پرورش-۱۳۸۰)

سال سوم			سال دوم						سال اول				
ساعت			واحد			ساعت			واحد			نام درس	رتبه
نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	جمع		
۲+۱	-	۲+۱	۲+۱	-	۲+۱	۲+۱	-	۲+۱	۲+۲	۲+۲	۲+۲	تعلیمات دینی و قرآن (۱)	۱
۲	۲	-	۱	۱	-	۲	۲	-	۲	۱	۲	تربیت بدنی (۱)	۲
۱	-	۱	۱	-	۱	۱	-	۱	۲	۲	۲	عربی (۱)	۳
۱	-	۱	۱	-	۱	۲	-	۲	۳	۳	۳	زبان خارجی (۱)	۴
۲	-	۲	۲	-	۲	۴	-	۴	۴	۴	۴	ریاضی (۱)	۵
۸	۸	-	۳	۳	-	۲	-	۲	۲	۲	۲	ادبیات فارسی (۱)	۶
۸	۵	۱	۳	۲	۱	۲	-	۲	۲	۲	۲	ادبیات فارسی (۲)	۷
۴	۳	۱	۲	۱	۱	۳	-	۳	۳	۳	۳	مطالعات اجتماعی	۸
۴	۳	۱	۲	۱	۱	۶	۶	-	۲+۱	۲+۰/۵	۲+۱	فیزیک (۱) و آزمایشگاه	۹
۳	۲	۱	۲	۱	۱	۶	۵	۱	۲+۱	۲+۰/۵	۲+۱	شیمی (۱) و آزمایشگاه	۱۰
۲	۳	-	۲	۲	-	۲	-	۲	۲	۲	۲	علوم زیستی و بهداشت	۱۱
۳	۲	۱	۲	۱	۱	۴	۳	۱	۲	۱	۱	کارگاه چاپ دستی (۱)	۱۲
۶	۶	-	۴	۴	-	۲	۲	-	۴	۲	۴	خوشنویسی	۱۳
۲۴۰	۲۴۰	-	۲	۲	-	۴	۳	۱				عکاسی (۱)	۱۴
						۲	-	۲				آمادگی دفاعی	۱۵
۴۷	۳۴	۱۳	۳۱	۱۸	۱۳	۴۵	۲۱	۲۴	۳۶	۳۱	۳۶	جمع	

□ ایجاد رشته پویانمایی (انیمیشن) در شاخه فنی و حرفه‌ای

گرایش مرتب در دوره دوساله کاردانی پیوسته پویانمایی (مصوب جلسه ۷۵۳ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳۸۶)

شورای عالی آموزش و پرورش با ایجاد رشته پویانمایی (انیمیشن) در دوره متوسطه شاخه فنی و حرفه‌ای با هدف تربیت نیروی انسانی متعهد و کارآمدی که بتواند علاوه بر انجام وظایف شهروندی، با استفاده از آموخته‌های خویش در مشاغل مربوط به «انیمیشن» در سطح میانی تکنیسین (فن ورز) به کار اشتغال ورزد، موافقت می‌کند. برخی جداول مصوب عناوین دروس، هدف کلی دروس تخصصی و توانمندی‌های دانش‌آموختگان دوره سه‌ساله رشته مذکور به شرح ذیل هست:

◇ آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور جمهوری اسلامی ایران به‌صورت یک دوره پیوسته پنج‌ساله (۳+۲) طراحی شده است که دوره سه‌ساله آن در هنرستان‌های فنی، حرفه‌ای و کشاورزی و دوره دوساله کاردانی پیوسته در آموزشکده‌ها اجرا می‌شود (این آموزشکده‌ها تا اواسط دهه ۸۰ شمسی زیرمجموعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در آموزش و پرورش بودند و در سال‌های پایانی دهه ۸۰ به وزارت علوم منتقل شدند، اما اجرای برنامه‌های دو سال کاردانی در راستای دوره‌های ۵ ساله کاردانی مصوب شورای عالی، همچنان ادامه دارد).

جدول ۱۳. دروس رشته پویانمایی (انیمیشن) (مصوب جلسه ۷۵۳ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳۸۶)

ردیف	پایه اول			پایه دوم						پایه سوم			
	نام درس	واحد	ساعت	واحد			ساعت			نام درس	واحد	ساعت	
				تئوری	عملی	تئوری	عملی	تئوری	عملی				
۱	تعلیمات دینی و قرآن (۱)	۲+۲	۲+۲	۲+۱	-	۲+۱	۲+۱	-	۲+۱	تعلیمات دینی و قرآن (۳)	۲+۱	-	۲+۱
۲	تربیت بدنی (۱)	۱	۲	-	۱	۱	-	۲	۲	تربیت بدنی (۳)	۲	۲	-
۳	عربی (۱)	۲	۲	-	۱	۱	-	۱	-	عربی (۲/۲)	۱	-	۱
۴	زبان خارجه (۱)	۳	۳	-	۲	۲	-	۲	-	تاریخ معاصر ایران	۲	-	۲
۵	ریاضی (۱)	۴	۴	-	۴	۴	-	۴	-	تاریخ هنر جهان	۴	-	۲
۶	زبان فارسی (۱)	۲	۲	-	۲	۲	-	۲	-	طراحی (۲)	۲	-	۲
۷	ادبیات فارسی (۱)	۲	۲	-	۲	۲	-	۲	-	آمادگی دفاعی	۲	-	۲
۸	مطالعات اجتماعی	۳	۳	-	۲	۲	-	۲	-	کامپیوتر انیمیشن (۲)	۲	-	۲
۹	فیزیک (۱) و آزمایشگاه	۲+۰/۵	۲+۱	-	۲	۲	-	۲	-	کارگاه انیمیشن (۲)	۲	-	۲

جدول ۱۳. (ادامه)

پایه سوم						پایه دوم						پایه اول			
ساعت			واحد			نام درس	ساعت			واحد			نام درس	تئوری	عملی
تئوری	عملی	جمع	تئوری	عملی	جمع		تئوری	عملی	جمع	تئوری	عملی	جمع			
۱	۱	۲	۱	۱	۲	بازیگری و حرکت	۱	۳	۴	۱	۵	۶	۲	۲	علوم زیستی و بهداشت
-	-	۴	-	-	۴	طراحی حرکت	-	-	۴	-	-	۶	۲+۱	۲+۰/۵	شیمی ۱ و آزمایشگاه
۱	۱	۲	۱	۱	۲	فیلمنامه انیمیشن	۱	۲	۳	۱	۲	۴	۱	۲	دروس انتخابی (پروژه)
-	-	۱	-	-	۱	کارآموزی (تراکمی)	۱	۲	۳	۱	۲	۴	۲	۴	دروس انتخابی (جبرانی تکمیلی)
						ج	۳	-	۳	۳	-	۳			
۱۴	۱۸	۳۲	۱۵	۳۳	۴۴	جمع کل	۲۴	۱۰	۳۴	۲۴	۱۹	۴۳	۲+۲	۲+۲	جمع کل

جدول ۱۴. هدف کلی دروس تخصصی

هدف کلی	نام درس	کد درس
طراحی و ایجاد حرکت برای شخصیت‌هایی از جنس طبیعت بی‌جان و سیکل‌های حرکت و شخصیت‌های انسان و حیوان	طراحی حرکت	۱۳۱۶۲۱۱۰
توانایی کار با نرم‌افزارهای گرافیکی، جهت پردازش تصاویر (عکس - نقاشی - گرافیک)	کامپیوتر انیمیشن (۱)	۱۳۱۶۲۱۰۶
توانایی کار با نرم‌افزارهای تدوین و متحرک‌سازی دوبعدی و نرم‌افزارهای سه‌بعدی و متحرک‌سازی و وکتور دوبعدی	کامپیوتر انیمیشن (۲)	۱۳۱۶۲۱۱۱
شناخت عناصر و ساختار داستان و نگارش یک داستان کوتاه	ادبیات داستانی	۱۳۱۶۲۱۰۸
شناخت عناصر و ساختار فیلمنامه و نگارش یک فیلمنامه کوتاه	فیلمنامه انیمیشن	۱۳۱۶۲۱۱۳
آشنایی با اصول بازیگری و کاربرد آن در طراحی حرکت	بازیگری و حرکت	۱۳۱۶۲۱۰۹
آشنایی با مبانی تولید انیمیشن و کاربرد ابزار در مراحل تولید	کارگاه انیمیشن (۱)	۱۳۱۶۲۱۰۷
کاربرد تکنیک‌های انیمیشن جهت تولید فیلم‌های انیمیشن و ساخت یک فیلم کوتاه انیمیشن با تکنیک انتخابی	کارگاه انیمیشن (۲)	۱۳۱۶۲۱۱۲
کسب تجربه علمی و حرفه‌ای در کارگاه تولید فیلم‌های انیمیشن	کارآموزی	۱۳۱۶۲۱۱۴

جدول ۱۵. درس و توانایی‌ها

ردیف	توانایی‌ها	درس اصلی و تخصصی
۱	طراحی از اشیاء بی‌جان، طبیعت، معماری، انسان و شناخت عناصر بصری	طراحی: ۱. طراحی ۲. مبانی هنرهای تجسمی
۲	طراحی و متحرک‌سازی تصاویر انسان، حیوان و اشیاء	طراحی حرکت - بازیگری و حرکت
۳	ساخت انیمیشن با تکنیک‌های دوبعدی و سه‌بعدی	کارگاه انیمیشن ۱ و ۲
۴	کار با نرم‌افزارهای رایانه‌ای برای ایجاد حرکت، تولید صدا و تدوین	کامپیوتر انیمیشن ۱ و ۲
۵	نگارش داستان و تبدیل آن به فیلمنامه انیمیشن	ادبیات داستانی - فیلمنامه انیمیشن تاریخ هنر ایران - تاریخ هنر جهان

جدول ۱۶. توانمندی‌های دانش‌آموختگان

۱	توانایی طراحی از انسان، حیوان و اشیاء
۲	توانایی متحرک‌سازی تصاویر انسان، حیوان و اشیاء
۳	توانایی ساخت انیمیشن با تکنیک‌های دوبعدی و سه‌بعدی
۴	توانایی کار با نرم‌افزارها، شیوه‌های رایانه‌ای برای ایجاد حرکت، صدا و تدوین
۵	توانایی نگارش داستان و تبدیل آن به فیلمنامه

□ تغییرات برنامه‌های درسی در سال‌های تحول در نظام آموزشی ۱۳۹۴

در راستای تغییرات نظام آموزشی مبتنی بر اسناد تحولی و پس از پژوهش و برنامه‌ریزی جدید در دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی‌وحرفه‌ای و کاردانش، رشته‌های هنری نیز مانند سایر رشته‌های فنی‌وحرفه‌ای متحول شده و اساس برنامه درسی مبتنی بر شایستگی‌های تعریف شده در اسناد هر رشته سازماندهی می‌شود و جداول درس مصوب شورای عالی آموزش و پرورش دارای ساختار جدیدی می‌شوند که متشکل از خوشه‌های شایستگی در سه حوزه خوشه شایستگی‌های غیرفنی و شایستگی‌های پایه و شایستگی‌های فنی است. برنامه درسی رشته انیمیشن نیز بر این اساس تغییر یافته و در جدول شماره ۱۷ این تغییرات که مصوبه جلسه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش سال ۱۳۹۴ است، مشهود است:

جدول ۱۷. مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه (شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش)

(مصوبه جلسه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش - ۱۳۹۴)

ردیف	دامنه محتوایی	پایه دهم		پایه یازدهم		پایه دوازدهم	
		نام درس	واحد/ساعت	نام درس	واحد/ساعت	نام درس	واحد/ساعت
۱	تربیت دینی و اخلاقی	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) (۱)	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) (۲)	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) (۳)	۲
		عربی، زبان قرآن (۱)	۱	عربی، زبان قرآن (۲)	۱	عربی، زبان قرآن (۳)	۱
۲	زبان و ادبیات فارسی	فارسی (۱)	۲	فارسی (۲)	۲	فارسی (۳)	۲
۳	زبان‌های خارجی	زبان خارجی (۱)	۲	زبان خارجی (۲)	۲	-	-
۴	خوشه دروس: مطالعات اجتماعی	جغرافیای عمومی و استان‌شناسی	۲	علوم اجتماعی	۲	تاریخ معاصر	۲
۵	خوشه دروس: انسان و سلامت	تربیت بدنی (۱)	۴	تربیت بدنی ۲	۲	تربیت بدنی ۳	۲
		-	-	انسان و محیط‌زیست	۲	سلامت و بهداشت	۲
		-	-	-	-	آمادگی دفاعی	۳
۶	خوشه دروس: انسان و مهارت‌های زندگی	-	-	درس انتخابی (۱. هنر: ۲. تفکر و سواد رسانه‌ای)	۲	مدیریت خانواده و سبک زندگی	۲
۷	خوشه دروس: شایستگی‌های غیر فنی	الزامات محیط کار	۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۳	-	-
		-	-	-	-	-	-
۸	خوشه دروس: شایستگی‌های پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی)	درس پایه	۴	درس پایه	۴	درس پایه	۲
۹	خوشه دروس: شایستگی‌های فنی	کارگاه ۱	۸	کارگاه ۳	۸	کارگاه ۵	۸
		کارگاه ۲	۸	کارگاه ۴	۸	کارگاه ۶	۸
		دانش فنی پایه	۳	-	-	دانش فنی تخصصی	۴
		دروس مشترک گروه	۴	-	-	کارآموزی	تجمیعی
		جمع	۴۰	جمع	۴۰	جمع	۴۰
۱۰	برنامه ویژه مدرسه	زمینه سازی برای اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی مشتمل بر عناوینی مانند پژوهش و ارائه خلاقانه (سمینار)، یادگیری پروژه محور و آموزش مهارت تأمین معاش حلال (سالانه ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت)					

♦ تصویب جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه در سال ۱۳۹۴ و اهمیت آن

جدول دروس دوره دوساله رشته‌های زمینه هنر در سال‌های ۱۳۸۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ با تغییراتی در تعداد رشته‌ها و تفاوت‌هایی در عناوین برخی دروس و ساعات آموزش (که به آن اشاره خواهد شد) به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است.

در سال ۱۳۹۴ در راستای تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی و بر اساس نظام ۳-۳-۳ جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه در رشته‌های علوم تجربی، ریاضی-فیزیک، ادبیات و علوم انسانی و علوم و معارف اسلامی از شاخه نظری و دروس عمومی شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش به تصویب می‌رسد. آموزش و پرورش موظف می‌شود بر اساس مبانی، اهداف، شاخص‌ها و اصول تعلیم و تربیت اسلامی و رعایت موارد زیر، زمینه‌های لازم برای کسب شایستگی‌های پایه و رشد و بالندگی دانش‌آموزان را فراهم آورد. بند ۱ و ۲ این مصوبه به شرح ذیل به تصویب می‌رسد:

- ۱) عناوین رشته‌های تحصیلی و جداول دروس شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، حسب مورد به تصویب کمیسیون برنامه درسی و تربیتی و کمیته برنامه‌هایی درسی شاخه کاردانش خواهد رسید.
- ۲) عناوین کتاب‌های درسی مطابق عناوین جداول دروس مصوب خواهد بود و در صورت نیاز، تغییر عنوان کتاب درسی، به تصویب کمیسیون برنامه درسی و تربیتی خواهد رسید.

این مصوبه از آن جهت اهمیت دارد که شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش در نظام آموزشی جدید می‌بایست حداکثر ۷۸ ساعت برای مجموع دروس شایستگی‌های پایه فنی، فنی و غیرفنی محتوای درسی ارائه دهد.

جدول ۱۸. جدول دروس شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش (مصوب جلسه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش-۱۳۹۴)

ردیف	مجموع دروس	واحد/ساعت
۱	دروس عمومی	۴۲
۲	دروس غیر فنی	۹
۳	دروس پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی)	۸
۴	دروس فنی	۶۱
	جمع	۱۲۰

□ تغییرات در برنامه‌های درسی مصوب رشته‌های هنر (۱۳۰۱-۱۳۹۵)

با توجه به صورت مذاکرات شورای عالی معارف، فرهنگ و آموزش و پرورش از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۹۵، ۲۱ برنامه درسی مرتبط با مدارس هنر به تصویب این شورا رسیده است که شامل ۱۴ برنامه درسی از مصوبات این شورا بین سال‌های ۱۳۰۷ تا ۱۳۵۳ است. با استناد به صورت مذاکرات این شورا، بین سال‌های ۱۳۵۳ تا ۱۳۶۳ برنامه درسی دیگری در رشته هنر در این شورا به تصویب نرسیده است. ۷ برنامه درسی مصوب سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۹۵ است که به بیشتر این برنامه‌ها اشاره شد.

علاوه بر آموزش موسیقی در مدارس ابتدایی، متوسطه و عالی با جدول و برنامه دروس (که به طور مشروح به آن اشاره شد) برنامه‌های مصوب دوره سه‌ساله خیاطی و کلاه‌دوزی و گل‌سازی (مصوب سال ۱۳۱۹) و برنامه هنرستان بانوان با آموزش رشته خیاطی از سال ۱۳۲۲، تحت عنوان رشته‌های هنری، ادامه پیدا کرد. با استناد به صورت مذاکرات شورای عالی فرهنگ، به برنامه هنرستان هنرهای زیبا (سال ۱۳۲۲) و برنامه هنرستان هنرپیشگی (مصوب جلسه ۴۸۰ شورای عالی فرهنگ - ۱۳۲۲) نیز در این مقاله پرداخته شد. به دو جدول دروس اختصاصی و غیراختصاصی بخش خدمات مصوب سال ۱۳۵۳ نیز اشاره شد.

رشته‌های تحصیلی زمینه هنر بر اساس جداول درسی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۰ رشته‌های گرافیک، طراحی و دوخت، صنایع‌دستی، نقاشی، نمایش، سینما، مرمت آثار فرهنگی و پشتیبانی صحنه است و حداکثر ساعت درسی در برخی رشته‌ها به ۴۸ ساعت می‌رسید.

بر اساس مصوبات سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ شورای عالی آموزش و پرورش، ساعات درسی در دروس فنی و حرفه‌ای کاهش یافت و بر اساس مصوبه جلسه ۸۲۳ (سال ۱۳۸۹) حداکثر ۴۴ ساعت شد. سیاست کاهش ساعت درسی بدون کم شدن واحد درسی باعث شد که در سال ۱۳۹۰ و بر اساس مصوبه ساماندهی، زمان آموزش ساعات تدریس هفتگی برابر حداکثر ۴۰ ساعت تنظیم شود.

بر اساس مصوبه جلسه ۹۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۴، نظام آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از دوره دوساله به سه‌ساله (نظام آموزشی ۳-۳-۳) تغییر یافت و در مهر سال بعد اجرایی شد و ساعت درسی بر مبنای ۴۰ ساعت آموزش در هفته ادامه یافت. در رشته‌های هنری این کاهش ساعت در سال سوم با ۳۸ ساعت در هفته و در سال دوم با ۳۵ ساعت در هفته نیز مشاهده می‌شود.

همان‌گونه که در مسیر تغییرات و تحولات برنامه‌های درسی دیده می‌شود؛ شاهد رشد و شکوفایی رشته‌های هنری در سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۹۴ در رشته‌های هنری هستیم، اقبال رشته‌های هنری در راستای نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران و به منظور ارتقا سطح مهارت‌های هنری و ایجاد انگیزه و شادابی در بدنه آموزش و پرورش هم‌زمان است با شکل‌گیری «برنامه درسی هنر» در پایه هفتم، هشتم و نهم و تألیف کتاب‌هایی در این سه پایه تحصیلی که خود برنامه مستقلی داشته و به آموزش عمومی هنر می‌پردازد تا در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان نیز نقش مؤثری را ایفا کند.

اگرچه آموزش هنرهای تخصصی که موضوع این مقاله است، مربوط به آموزش هنر در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش بوده است که در ادامه به خواهیم پرداخت.

تعداد و عناوین رشته‌های تحصیلی زمینه هنر در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش نیز تغییرات چشمگیری می‌یابد و جداول درسی رشته‌های فتوگرافیک، گرافیک، نقشه‌کشی معماری، طراحی و دوخت، صنایع‌دستی، فرش،

تولید برنامه تلویزیونی، نقاشی، نمایش، سینما، پویانمایی (انیمیشن)، معماری داخلی، نوازندگی ساز جهانی و نوازندگی ساز ایرانی تصویب می‌شود. محتوای دروس بر اساس شایستگی‌های پایه فنی، فنی و غیر فنی طراحی می‌شود و ارزشیابی مبتنی بر شایستگی به اجرا درمی‌آید، که تحول مهمی در آموزش‌های شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش محسوب می‌شود (بر اساس مصوبه شورای عالی در سال ۱۳۹۴ رشته نقشه‌کشی معماری نیز در سال ۱۴۰۰ حذف شد).

همچنین باید از آموزش رشته‌های هنری در شاخه کاردانش نیز یاد کنیم که براساس منطق دنیای کار این شاخه از آموزش‌های مهارتی در بعد از انقلاب اسلامی در دهه هفتاد شمسی شکل گرفت و رشته‌های هنری در آن توسعه یافت. «طراحی و اجرای آموزش‌های شاخه کاردانش با عنایت به آیین‌نامه همکاری وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مراکز آموزشی و تولیدی در اجرای نظام جدید آموزش متوسطه (مصوب ۲۷۷۶۳/ت/۴۴۴هـ - مورخ ۱۳۷۱/۹/۲۸ هیأت محترم وزیران) از طریق توافق‌نامه‌هایی با همکاری دستگاه‌های متولی آموزش‌های مهارتی انجام می‌شود.» (مجموعه هشتم، برنامه‌های درسی رشته‌های تحصیلی شاخه کاردانش)

در دهه هفتاد شمسی و پس از تحولاتی که در نظام آموزشی به وجود آمده، آموزش هنر به صورت رشته‌های مهارتی و متناسب با استانداردهای وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و سازمان فنی و حرفه‌ای (وزارت کار و امور اجتماعی) ابتدا با نام دبیرستان‌های کاردانش و سپس با عنوان «هنرستان‌های کاردانش» به کار خود ادامه داده است. رشته‌های هنری در این نوع از آموزش‌ها که به آموزش و مهارت‌آموزی مشاغل واقعی می‌پردازد با اقبال اجتماعی مواجه شده و بسیاری از هنرستان‌های کاردانش در سطح کشور به آموزش هنر در بخش‌های ذیل پرداخته‌اند:

الف: هنرهای سنتی و کاربردی

ب: هنرهای تجسمی

ج: هنرهای نمایشی، آوایی و موسیقی

د: هنرهای وابسته به پوشاک

یکی از ویژگی‌های آموزش هنر در این شاخه تحصیلی، آموزش مهارت متناسب با دنیای واقعی کار بوده است. به این منظور که هنرجویان پس از اتمام دوره تحصیلی در کارگاه‌های واقعی کار و حرفه، به اشتغال رسیده و کسب درآمد داشته باشند. برخی از جداول مصوب رشته‌های کاردانش گروه بزرگ هنر در ادامه خواهد آمد.

جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه - شاخه کار دانش

رشته مهارتی: گرافیک رایانه‌ای

شماره رشته مهارتی:	کد رایانه: ۹۹۰۱-۱	گروه: هنر	تعداد ساعت عمومی: ۴۲		تعداد ساعت‌های پایه: -		
			تعداد ساعت مهارتی (شایستگی‌های فنی): ۵۴	تعداد ساعت اختیاری/انتخابی: -			
شماره رشته مهارتی:	کد رایانه: ۹۹۰۱-۱	گروه: هنر	تعداد ساعت شایستگی‌های غیرفنی: ۹	جمع کل ساعات آموزشی: ۱۰۵			
ردیف	دامنه محتوایی	پایه دهم		پایه یازدهم		پایه دوازدهم	
		نام درس	ساعت	نام درس	ساعت	نام درس	ساعت
۱	تربیت دینی و اخلاقی	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۱	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۲	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۳	۲
۲	زبان و ادبیات فارسی	فارسی ۱	۲	فارسی ۲	۲	فارسی ۳	۲
۳	زبان‌های خارجی	زبان خارجی ۱	۲	زبان خارجی ۲	۲	--	--
۴	خوشه دروس: مطالعات اجتماعی	جغرافیای عمومی و استان‌شناسی	۲	علوم اجتماعی	۲	تاریخ معاصر	۲
۵	خوشه دروس: انسان و سلامت	تربیت بدنی ۱	۲	تربیت بدنی ۲	۲	تربیت بدنی ۳	۲
		--	--	انسان و محیط زیست	۲	سلامت و بهداشت	۲
۶	خوشه دروس: انسان و مهارت‌های زندگی	--	--	درس انتخابی (۱- هنر، ۲- تفکر و سواد رسانه‌ای)	۲	مدیریت خانواده و سبک زندگی	۲
		الزامات محیط کار	۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۳	اخلاق حرفه‌ای	۲
۷	خوشه دروس: شایستگی‌های غیر فنی	--	--	درس انتخابی (۱- کاربرد فناوری‌های نوین، ۲- مدیریت تولید)	۲	--	--
		خوشه دروس: شایستگی‌های پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی)	۲	--	۲	--	--
		استانداردها:		استانداردها:		استانداردها:	
۹	خوشه دروس: شایستگی‌های فنی	کاربر رایانه رایانه	۶	گرافیک رایانه‌ای	۸	گرافیک رایانه ای	۱۷
		طراحی گرافیک سیاه و سفید	۵	طراحی گرافیک رنگی	۴	طراحی گرافیک رنگی	
		گرافیک رایانه‌ای	۴	تایپ رایانه‌ای	۳	تایپ رایانه‌ای	
		جمع	۳۵	جمع	۳۵	جمع	۳۵
۱۰	برنامه ویژه مدرسه	زمینه سازی برای اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی مشتمل بر عناوینی مانند: پژوهش و ارائه خلافتانه(سمینار)، یادگیری پروژه‌محور و آموزش مهارت تأمین معاش حلال (سالانه ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت)					

* کارورزی متناسب با رشته مهارتی ۲۴۰ ساعت اجرا شود.

- زمان ۸۵ - ۱۱۰ ساعت برای ارزشیابی میثنی بر شایستگی از استانداردهای مهارت در طول سال تحصیلی به زمان آموزش مجموعه استانداردهای هر پایه تحصیلی اضافه می‌شود. همچنین ارزشیابی شایستگی‌های حرفه‌ای جهت کسب اهداف یادگیری به صورت فرآیندی و نتیجه‌محور خواهد بود.

** استاندارد مهارت اختیاری/انتخابی از جدول دروس (پیوست شماره ۱) که حاوی شایستگی‌های پایه فنی/فنی می‌باشد، با توجه به زمینه آموزشی رشته مهارتی، توسط واحد آموزشی انتخاب و تدریس می‌گردد.

جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه - شاخه کاردانش

رشته مهارتی: عکاسی

تعداد ساعات های پایه: ۲	تعداد ساعت عمومی: ۴۲	زمینه: هنر	رشته مهارتی (دبیلیم): عکاسی	
تعداد ساعت اختیاری/انتخابی:*	تعداد ساعت مهارتی (شایستگی های فنی): ۵۴		کد رایانه: ۹۹۰۸-۱	گروه: هنر
جمع کل ساعات آموزشی: ۱۰۷	تعداد ساعت شایستگی های غیرفنی: ۹	شماره رشته مهارتی:		

ردیف	دامنه محتوایی	پایه دهم		پایه یازدهم		پایه دوازدهم	
		نام درس	ساعت	نام درس	ساعت	نام درس	ساعت
۱	تربیت دینی و اخلاقی	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۱	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۲	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۳	۲
		عربی، زبان قرآن ۱	۱	عربی، زبان قرآن ۲	۱	عربی، زبان قرآن ۳	۱
۲	زبان و ادبیات فارسی	فارسی ۱	۲	فارسی ۲	۲	فارسی ۳	۲
۳	زبان های خارجی	زبان خارجی ۱	۲	زبان خارجی ۲	۲	---	---
۴	خوشه دروس: مطالعات اجتماعی	جغرافیای عمومی و استان شناسی	۲	علوم اجتماعی	۲	تاریخ معاصر	۲
۵	خوشه دروس: انسان و سلامت	تربیت بدنی ۱	۲	تربیت بدنی ۲	۲	تربیت بدنی ۳	۲
		---	---	انسان و محیط زیست	۲	سلامت و بهداشت	۲
۶	خوشه دروس: انسان و مهارت های زندگی	---	---	درس انتخابی (۱- هنر، ۲- تفکر و سواد رسانه ای)	۲	مدیریت خانواده و سبک زندگی	۲
۷	خوشه دروس: شایستگی های غیر فنی	الزامات محیط کار	۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۲	اخلاق حرفه ای	۲
		---	---	درس انتخابی (۱- کاربرد فناوری های نوین، ۲- مدیریت تولید)	۲	---	---
۸	خوشه دروس: شایستگی های پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی، زیست شناسی)	شیمی	۲	---	---	---	۲
۹	خوشه دروس: شایستگی های فنی	طراحی گرافیک سیاه و سفید کد ۰۱/۸-۸۳-ف.هـ ساعت ۱۶۹	۶	طراحی گرافیک رنگی کد ۰۱/۹-۸۳-ف.هـ ساعت ۱۲۹	۴	رئوس فیلم و عکس کد ۰۱/۵-۸۴-ف.هـ ساعت ۱۶۵	۶
		عکاس سیاه و سفید کد ۰۸/۲-۸۴-ف.هـ ساعت ۶۱۵	۱۹	عکاسی آتلیه ای کد ۰۸/۴-۸۳-ف.هـ ساعت ۲۳۰	۱۰	عکاسی رنگی کد ۰۸/۳-۸۳-ف.هـ ساعت ۲۳۰	۱۰
		جمع	۳۹	جمع	۳۴	جمع	۳۶
۱۰	برنامه ویژه مدرسه	زمینه سازی برای اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی مشتمل بر عناوینی مانند: پژوهش و ارائه خلاقانه (سمینار)، یادگیری پروژه محور و آموزش مهارت تامین معاش حلال (سالانه ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت)					

* کارورزی متناسب با رشته مهارتی ۲۴۰ ساعت اجرا شود.
- زمان ۸۵ - ۱۱۰ نساعت برای ارزشیابی مبتنی بر شایستگی از استانداردهای مهارت در طول سال تحصیلی به زمان آموزش مجموعه استانداردهای هر پایه تحصیلی اضافه می شود. همچنین ارزشیابی شایستگی های حرفه ای جهت کسب اهداف یادگیری به صورت فرآیندی و نتیجه محور خواهد بود.
** استاندارد مهارت اختیاری/انتخابی از جدول دروس (پیوست شماره ۱) که حاوی شایستگی های پایه فنی/فنی می باشد، با توجه به زمینه آموزشی رشته مهارتی، توسط واحد آموزشی انتخاب و تدریس می گردد.

جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه - شاخه کار دانش

رشته مهارتی: نقاشی ایرانی

شماره رشته مهارتی:	کد رایانه: ۹۸۴-۱	گروه: هنر	تعداد ساعت عمومی: ۴۲		تعداد ساعت‌های پایه: -
			تعداد ساعت مهارتی (شایستگی‌های فنی): ۴۵	تعداد ساعت اختیاری/انتخابی: ۲	
شماره رشته مهارتی:	کد رایانه: ۹۸۴-۱	گروه: هنر	تعداد ساعت شایستگی‌های غیرفنی: ۹	جمع کل ساعات آموزشی: ۱۰۶	
ردیف	دامنه محتوایی	پایه دهم		پایه یازدهم	
		نام درس	ساعت	نام درس	ساعت
۱	تربیت دینی و اخلاقی	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۱	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۲	۲
		عربی، زبان قرآن ۱	۱	عربی، زبان قرآن ۲	۱
۲	زبان و ادبیات فارسی	فارسی ۱	۲	فارسی ۲	۲
۳	زبان‌های خارجی	زبان خارجی ۱	۲	زبان خارجی ۲	۲
۴	خوشه دروس: مطالعات اجتماعی	جغرافیای عمومی و استان‌شناسی	۲	علوم اجتماعی	۲
		تربیت بدنی ۱	۲	تربیت بدنی ۲	۲
۵	خوشه دروس: انسان و سلامت	--	--	انسان و محیط زیست	۲
		--	--	سلامت و بهداشت	۲
		--	--	آمادگی دفاعی	۳
۶	خوشه دروس: انسان و مهارت‌های زندگی	--	--	درس انتخابی (۱- هنر، ۲- تفکر و سواد رسانه‌ای)	۲
		الزامات محیط کار	۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۲
۷	خوشه دروس: شایستگی‌های غیر فنی	--	--	درس انتخابی (۱- کاربرد فناوری‌های نوین، ۲- مدیریت تولید)	۲
۸	خوشه دروس: شایستگی‌های پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی)	--	--	--	--
		استانداردها:		استانداردها:	
		طراحی سنتی درجه ۲ کد ۶/۲-۸۱ صنایع دستی ساعت ۳۰۰	۴	طراحی سنتی درجه ۱ کد ۶/۱-۸۱ صنایع دستی ساعت ۱۶۵	۴
		سخت روی چرم کد ۲/۲-۸۱ صنایع دستی ساعت ۸۳	۳	نگارگری کد ۶/۲-۸۱ صنایع دستی ساعت ۳۲۰	۱۰
		کانگوسازی کد ۲/۲-۸۱ صنایع دستی ساعت ۳۰۰	۸	استاندارد مهارت اختیاری ساعت ۹۶	۳
		استاندارد مهارت اختیاری ساعت ۲۲۴	۷	کارروزی	تجمیعی*
		جمع	۳۵	جمع	۳۵
۱۰	برنامه ویژه مدرسه	زمینه سازی برای اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی مشتمل بر عناوینی مانند: پژوهش و ارائه خلافتانه (سمینار)، یادگیری پروژه محور و آموزش مهارت تأمین معاش حلال (سالانه ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت)			

* کارروزی متناسب با رشته مهارتی ۲۴۰ ساعت اجرا شود.

- زمان ۸۵ - ۱۱۰ ساعت برای ارزشیابی مبتنی بر شایستگی از استانداردهای مهارت در طول سال تحصیلی به زمان آموزش مجموعه استانداردهای هر پایه تحصیلی اضافه می‌شود. همچنین ارزشیابی شایستگی‌های حرفه ای جهت کسب اهداف یادگیری به صورت فرآیندی و نتیجه محور خواهد بود.

** استاندارد مهارت اختیاری/انتخابی از جدول دروس (پیوست شماره ۱) که حاوی شایستگی‌های پایه فنی/فنی می‌باشد، با توجه به زمینه آموزشی رشته مهارتی، توسط واحد آموزشی انتخاب و تدریس می‌گردد.

جدول مواد درسی و ساعات تدریس هفتگی دوره دوم متوسطه - شاخه کاردانش

رشته مهارتی: گرافیک رایانه‌ای

تعداد ساعات عمومی: ۴۲	تعداد ساعات عمومی: ۴۲	تعداد ساعات عمومی: ۴۲	رشته مهارتی (دبیلیم): چهره سازی (نقاشی چهره)
تعداد ساعات اختیاری/انتخابی: ۲۰*	تعداد ساعات مهارتی (شایستگی‌های فنی): ۵۴	تعداد ساعات مهارتی (شایستگی‌های فنی): ۵۴	زمینه: هنر
جمع کل ساعات آموزشی: ۱۰۵	تعداد ساعات شایستگی‌های غیرفنی: ۹	تعداد ساعات شایستگی‌های غیرفنی: ۹	گروه: هنر
			کد رایانه: ۹۹۱۶-۱
			شماره رشته مهارتی:

ردیف	دامنه محتوایی	پایه دهم		پایه یازدهم		پایه دوازدهم	
		نام درس	ساعات	نام درس	ساعات	نام درس	ساعات
۱	تربیت دینی و اخلاقی	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۱	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۲	۲	تعلیمات دینی (دینی، قرآن و اخلاق) ۳	۲
		عربی، زبان قرآن ۱	۱	عربی، زبان قرآن ۲	۱	عربی، زبان قرآن ۳	۱
۲	زبان و ادبیات فارسی	فارسی ۱	۲	فارسی ۲	۲	فارسی ۳	۲
۳	زبان‌های خارجی	زبان خارجی ۱	۲	زبان خارجی ۲	۲	---	---
۴	خوشه دروس: مطالعات اجتماعی	جغرافیای عمومی و استان‌شناسی	۲	علوم اجتماعی	۲	تاریخ معاصر	۲
۵	خوشه دروس: انسان و سلامت	تربیت بدنی ۱	۲	تربیت بدنی ۲	۲	تربیت بدنی ۳	۲
		---	---	انسان و محیط زیست	۲	سلامت و بهداشت	۲
۶	خوشه دروس: انسان و مهارت‌های زندگی	---	---	درس انتخابی (۱- هنر، ۲- تفکر و سواد رسانه‌ای)	۲	مدیریت خانواده و سبک زندگی	۲
۷	خوشه دروس: شایستگی‌های غیر فنی	الزامات محیط کار	۲	کارگاه نوآوری و کارآفرینی	۲	اخلاق حرفه‌ای	۲
		---	---	درس انتخابی (۱- کاربرد فناوری‌های نوین، ۲- مدیریت تولید)	۲	---	---
۸	خوشه دروس: شایستگی‌های پایه فنی (ریاضی، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی)	---	---	---	---	---	۲
		استانداردها:		استانداردها:		استانداردها:	
۹	خوشه دروس: شایستگی‌های فنی	طراحی عمومی کد ۱۱-۸۴-۰۱/ف.ه. ساعات ۳۳۳	۱۰	نقاشی چهره کد ۱۱۵-۸۳-۰۱/ف.ه. ساعات ۴۸۰	۱۵	نقاشی چهره کد ۱۱۵-۸۳-۰۱/ف.ه. ساعات ۶۳۱	۲۰
		طراحی چهره کد ۱۱۴-۸۴-۰۱/ف.ه. ساعات ۲۱۰	۷	---	---	---	---
		استاندارد مهارت اختیاری ساعات ۶۴	۲	---	---	کارورزی	تجمیعی*
		جمع		جمع		جمع	
۱۰	برنامه ویژه مدرسه	زمینه سازی برای اجرای بند ۵-۵ سند تحول بنیادین و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی مشتمل بر عناوینی مانند: پژوهش و ارائه خلاقانه (سمینار)، یادگیری پروژه‌محور و آموزش مهارت‌تأمین معاش حلال (سالانه ۵۰ تا ۱۰۰ ساعت)					

* کارورزی متناسب با رشته مهارتی ۲۴۰ ساعت اجرا شود.
- زمان ۸۵ - ۱۱۰ ساعت برای ارزشیابی مبتنی بر شایستگی از استانداردهای مهارت در طول سال تحصیلی به زمان آموزش مجموعه استانداردهای هر پایه تحصیلی اضافه می‌شود. همچنین ارزشیابی شایستگی‌های حرفه‌ای جهت کسب اهداف یادگیری به صورت فرآیندی و نتیجه‌محور خواهد بود.
** استاندارد مهارت اختیاری/انتخابی از جدول دروس (پیوست شماره ۱) که حاوی شایستگی‌های پایه فنی/فنی می‌باشد، با توجه به زمینه آموزشی رشته مهارتی، توسط واحد آموزشی انتخاب و تدریس می‌گردد.

جمع‌بندی

از آغاز کار آموزش هنر در مدارس هنری، هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش و نیز هنرستان‌های هنرهای زیبا به نظر می‌رسد آموزش هنر و حرفه‌های وابسته به آن یک‌ضرورت اجتماعی بوده است. بر اساس این مستندات آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و برنامه درسی آن، در صد سال اخیر تغییرات زیادی را تجربه کرده و می‌توان گفت که بر اساس بهبود برنامه‌های درسی این تغییرات دامنه‌دار بوده و آموزش هنر نیز از آن متأثر شده است. رویکرد آموزش مبتنی بر شایستگی و تدوین محتوای دروس و آموزش و اجرای ارزشیابی مبتنی بر شایستگی (عملکرد برابر استاندارد) از جمله تحولات مهم و بنیادی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سال‌های اخیر بوده است. بر اساس استلزامات در اهداف برنامه درسی، گذر از مدرسه به دنیای کار با اصلاح یادگیری، رویکرد یادگیری مادام‌العمر، یادگیری بر اساس تغییرات روزآمد تکنولوژی و متناسب با نیازهای دنیای واقعی کار، توجه به شایستگی‌های غیر فنی، اخلاق حرفه‌ای و موضوعاتی از این دست ممکن خواهد شد. آموزش هنر علاوه بر ارتقای سواد فرهنگی و موضوعات زیبایی‌شناسی مرتبط با آن، در واقع توانمندسازی هنرجویان را در دستور کار خود دارد تا برای کسب بخشی از حرف و مشاغل در جامعه آمادگی لازم را داشته باشند. نیازسنجی شغلی در بازه‌های زمانی متفاوت، در سال‌های پس از انقلاب اسلامی، زمینه‌ساز ظهور و بروز رشته‌های جدید بوده و تغییرات فناوری و تأثیر آن بر مشاغل این حوزه، ضرورت بازنگری در رشته‌های هنری و تغییر، اصلاح، حذف و یا ایجاد برخی دیگر را دوجندان کرده است. این تغییرات با نظارت خبرگان دنیای هنر و امید به وفاداری مدیران آموزشی، هنرآموزان و کارشناسان برنامه‌ریزی درسی صورت گرفته و انشالله موفقیت آن را شاهد خواهیم بود.

منابع

۱. آزاد، ابراهیم (۱۳۹۶). مبانی نظری ارزشیابی (سنجش) بر اساس شایستگی. مجله رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش (ویژه‌نامه ارزشیابی مبتنی بر شایستگی) ۴-۹.
۲. حسینی روح‌الامینی، جمیله السادات (۱۳۸۴). سیر تحول برنامه‌های درسی دوره ابتدایی و راهنمایی در ایران. تهران: نورالثقلین.
۳. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای (۱۳۹۶) سیر تحول برنامه‌های درسی فنی حرفه‌ای.
۴. شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۵-۱۳۰۱). صورت‌مناکرات شورای عالی آموزش و پرورش. تهران: شورای عالی معارف، فرهنگ و آموزش و پرورش.
۵. صفایی، ابراهیم (۱۳۵۵). تاریخچه هنرستان عالی موسیقی. تهران: وزارت فرهنگ و هنر.
۶. کیارس، داریوش (۱۳۹۳). پیچ‌شمیران ۱۳۳۲، تاریخچه هنرستان‌های هنرهای زیبا، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۷. مرجانی، بهناز (۱۳۷۳). سیر تکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران. قم: ستاره.
۸. مرجانی، بهناز (۱۳۷۰). بررسی عوامل مؤثر در ایجاد مدارس فنی و حرفه‌ای در ایران، از دارالفنون تا امروز (طرح پژوهشی با راهنمایی دکتر کمال درانی)، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
۹. وزارت آموزش و پرورش. شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۱). برنامه درسی ملی. تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
۱۰. وزارت آموزش و پرورش. شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۰). مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش. تهران: مدرسه.
۱۱. وزارت آموزش و پرورش. شورای عالی آموزش و پرورش (۱۳۹۶). مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش. تهران: سادس.
۱۲. دفتر برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، جدول مشخصات برنامه‌های درسی رشته‌های تحصیلی شاخه کاردانش (مجموعه هفتم و هشتم). وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.